

СПІВВІДНЕСЕННЯ ФАКТУАЛЬНОГО ТА ФІКЦІОНАЛЬНОГО В ЖАНРАХ АВТОБІОГРАФІЧНОГО ПИСЬМА

Т. Ю. Черкашина, канд. філол. наук, доцент

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, Луганська обл., 92703, Україна
E-mail: tati1009@mail.ru

Статтю присвячено теоретичному вивченню автобіографії, автобіографічної повісті та автобіографічного роману як жанрів автобіографічного письма. Акцентується увага на тому, що автобіографічне письмо, як складник художньо-документальної літератури, орієнтовано на органічне поєднання фактуального і фікціонального начал на всіх рівнях текстової організації творів. Однак різні жанри виявляють різний ступінь їх співвіднесеності. Класична референційна автобіографія, перш за все, має виходити з критерію фактуальності. Саме правдивість і реалістичність автобіографічної оповіді є вихідною точкою жанру і проявляється на всіх його поетикальних рівнях. У жанрі автобіографічної повісті фактуальна основа охудожнюється і подається в белетризованій формі. Натомість в жанрі автофікційного роману ми маємо протилежну тенденцію – до суто белетристичної за своєю природою оповіді уводяться фактуальні вкраплення.

Ключові слова: референційна автобіографія, автобіографічна повість, автофікційний роман, фактуальність, фікціональність.

Актуальність теми. Синтез фактуального і фікціонального є однією з провідних характеристик автобіографічного письма, поряд із синтезом документального і особистісного, об'єктивного і суб'єктивного, мемуарного і автобіографічного. Активні дискусії з цього приводу велися ще протягом 50-80-х років минулого століття, коли дослідники (Р. Паскаль [1], В. Шумейкер [2], І. Янська [3] та ін.) заговорили про синтетичну природу документально-художнього автобіографічного письма, що постало на перетині мистецтва і не-мистецтва, художності і документальності, вигадки і факту. Питання синтезу художності та документальності, за іншою термінологією фікціональності й фактуальності, потягло за собою й питання вигаданості та правдивості відтвореного автобіографом життєписного матеріалу. Досліджуючи дихотомію фактуальне – фікціональне, науковці (О. Галич [4], Ф. Гаспаріні [5], І. Констанкевич [6] та ін.) неодноразово звертали увагу на співвіднесення правди і вигадки в автобіографічних творах, введення засобів белетризації в документальну автобіографічну оповідь і т. ін. У наш час (дивись роботи О. Галича [7; 8], В. Фесенко [9] та ін.) питання фікційності автобіографічного письма стає одним з ключових у зв'язку з появою великої кількості автофікційних творів, які лише опосередковано відносяться до царини суто автобіографічної літератури через малий вміст фактуальної основи. Відтак на часі більш поглиблене вивчення цієї проблематики.

Мета роботи полягає у виокремленні й зіставленні критеріїв фактуальності і фікціональності на рівні поетики основних жанрів автобіографічного письма, як-от: автобіографії, автобіографічної повісті й автофікційного роману.

Завданнями статті є:

- виділити генологічні ознаки жанрів автобіографії, автобіографічної повісті й автофікційного роману;
- виокремити риси фактуальності і фікційності в жанрах автобіографії, автобіографічної повісті й автофікційного роману;
- зіставити в них ступінь співвіднесення фактуального і фікціонального.

Об'єктом дослідження стали референційні автобіографії, автобіографічні повісті й автофікційні романи як жанри автобіографічного письма.

Предметом дослідження стали риси фактуального й фікціонального, оприявлені в референційній автобіографії, автобіографічній повісті й автофікційному романі.

Класична референційна автобіографія, згідно з визначенням французького науковця Ф. Лежена, – це «ретроспективна оповідь у прозі, яку реальна особа веде про своє існування, і в якій робить акцент на особистому житті, на специфіці історії власної особистості» [10, с. 14]. А отже, однією з її провідних рис є ідентичність трьох текстових інстанцій – автора, наратора і головного персонажа оповіді.

Класична референційна автобіографія, перш за все, має виходити з критерію фактуальності. Саме правдивість і реалістичність автобіографічної оповіді є вихідною точкою жанру і проявляється на всіх його поетикальних рівнях.

Сюжет автобіографічної оповіді завжди вибудовується навколо реального життєпису дійсно існуючої людини. На думку багатьох дослідників, автобіографія має охоплювати великий відрізок життя автора, творчо оброблений і літературно зображений автором (як, наприклад, в «Автобіографії» Д. Багалія, «Мені 70» і «Мені 85» В. Кубійовича, «Найбільшому диві – житті» М. Руденка, «Третій Роті» В. Сосюри та ін.).

Згідно з Ф. Леженом, ще на початку автобіографічної оповіді автор має укласти з читачем автобіографічний договір, в якому гарантувати правдивість подальшої оповіді, звернути увагу на ідентичність, але не повну тотожність автора, наратора і головного персонажа і таке інше. Доволі часто у своїх автобіографічних договорах автори наголошують на тому, що у кожної людини своя правда, тому в автобіографії мова йде більше про авторське розуміння того, що є правдою. У деяких випадках прописується обіцянка не брехати, принаймні свідомо, бо, як писав Д. Затонський у своїх спогадах «істина тут куди цікавіша найбільш захоплюючої вигадки» [11, с. 207].

Систему персонажів автобіографії складають художні образи лише тих людей, які існували чи існують у дійсності, і мають пряме чи опосередковане відношення до авторського життєпису. Головним персонажем є автор твору. Другорядними та епізодичними персонажами, зазвичай, виступають добре чи поверхово знайомі автору люди – родичі, близькі, друзі, колеги. До системи персонажів автобіографічного твору можуть входити і художні образи незнайомих особисто авторові сучасників, за життям яких він мав змогу спостерігати. Це можуть бути образи відомих осіб того часу – державних діячів, митців, літераторів, кіноакторів і т. ін.; а можуть бути і образи невідомих широкому загалу людей, типажних або в чомусь колоритних постатей своєї доби, які з певних причин закарбувалися в пам'яті автобіографа і він вирішив відтворити їх художні образи для розкриття найповнішої картини свого життя. Обов'язковою умовою автобіографії як жанру є називання головного персонажа іменем реального автора твору, а другорядних та епізодичних персонажів іменами їх дійсно існуючих прототипів з набором їх реальних фізичних і моральних характеристик. В окремих випадках через авторську самоцензуру дійсні імена можуть не називатися, однак певна група читачів може їх впізнати за згаданими типовими особистісними характеристиками чи розшифрувати їх справжні імена у разі називання їх ініціалами, криптонімами і т. ін.

Фактуальність стає визначальною і при реконструкції авторського життєписного хронотопу. Будь-яка автобіографія є прив'язаною до поняття авторського біографічного часу, а отже мова може йти лише про художнє зображення його певного відрізка. Об'єктивно даний авторський час (мемуарний і автобіографічний) є одним із маркерів ідентифікації корпусу текстів мемуарно-автобіографічної прози, саме завдяки своїй невідданості й референційності. Співвіднесеність дійсних часових параметрів із реальним життям автора, його доби і сучасників є одним із тих елементів будь-якого мемуарно-автобіографічного твору, який можна перевірити за іншими офіційними і неофіційними документальними джерелами. А отже він піддається верифікації, так само як і згадані в мемуарно-автобіографічному творі зовнішньо-подієвий пласт сюжетної оповіді і просторові характеристики, які також

визначаються реальним плином життя автора твору, його родичів, друзів і знайомих, а також сучасної йому соціально-історичної епохи. Вимога фактуальності визначає часові параметри автобіографічної оповіді, оскільки автор може відтворити лише власне минуле і частково теперішнє, проте він не може впевнено розповісти про своє майбутнє, він може лише гіпотетично уявляти його. Це ж саме стосується і художнього часу другорядних та епізодичних персонажів автобіографічної оповіді, персонаж ний час яких може виходити за кордони авторського біографічного часу у минулому, проте не може виходити за його межі в майбутньому. Однак на відміну від авторського художнього часу персонажний час другорядних та епізодичних героїв може бути завершеним у тому випадку, якщо персонаж припинив своє земне існування раніше за автора автобіографічного твору. Специфікою художнього простору в автобіографії, як уже неодноразово підкреслювали дослідники, словами О.Галича, «завжди буде його реальність, тобто прив'язаність до певних топографічних пунктів, країни, республіки, області, міста, дат і подій життя героя тощо» [12, с. 205]. При цьому, за слухним спостереженням Д. Ліхачова, художній простір буде безпосередньо пов'язаним із поняттям художнього часу [13, с. 629]. Найчастіше йдеться про відтворення публічних і приватних авторських топосів, які прямо чи опосередковано були пов'язані з життям автобіографа. Публічний простір складають місця перебування автобіографа в соціумі; місця його перетину з незнайомими людьми; місця зібрання певної групи людей – родичів, друзів, знайомих. У даному випадку може йтися про вулицю, школу, гімназію, училище, університет, робочі установи, спілки, організації, редакції, спортивні клуби, театральні студії, мистецькі майстерні; кухню, вітальню в квартирі, будинку, веранду, садок і таке інше. Приватний простір автобіографів складали більш інтимізовані місця, як, наприклад, власні кімнати, тобто йдеться про ті локуси, які цілковито належали лише авторові і, за його бажанням, могли бути закритими для інших осіб. Уявними авторські топоси і локуси можуть бути лише у випадку оніричних описів, у згаданих вголос мріях автора і т. ін.

Риси фактуальності автобіографії можна простежити не лише в основному авторському тексті, а і в інтертексті. Типовим для жанру автобіографії є використання в текстовій канві твору різноманітних офіційних і неофіційних документальних джерел мемуарного і автобіографічного характеру, метою яких є увізнення авторської оповіді, підтвердження слів автобіографа авторитетними документами, ілюстрація певних положень і таке інше. До категорії мемуарних офіційних документів відносяться ті документи, які стосуються описаних у творі подій, життя певної групи людей чи окремих особистостей, згаданих мемуаристом. Це можуть бути закони, статuti, положення, розпорядження, програмні документи партій або організацій, протоколи засідань, офіційні листи, рецензії, відгуки і т. ін. Офіційні документи автобіографічного спрямування безпосередньо торкаються життя автора і стосуються його освітньої, професійної, громадської діяльності, родинного життя. Йдеться про метрики, офіційні довідки, свідоцтва, посвідчення, рекомендації, витяги з протоколів і т. ін. Серед неофіційних документів, які вводяться до тексту мемуарно-автобіографічного твору, найчастіше мова йде про написані раніше (опубліковані або ні) уривки з мемуарів і щоденників самого автора або інших осіб, приватні листи, для письменницької мемуарної автобіографіки типовим є цитування і автоцитування художніх, переважно поетичних, творів. Офіційні і неофіційні документи можуть відтворюватися за збереженими оригіналами чи копіями або реконструюватися по пам'яті, але в будь-якому випадку їх можна верифікувати за іншими документальними джерелами.

Серйозна референційна автобіографія зазвичай не передбачає фікціоналізації. Однак у певній групі текстів, зокрема художніх автобіографіях, окремі риси фікціональності можна простежити при олітературненні авторської мови, при уведенні художніх описів, роздумів до основної оповіді. Нерідко автобіографи намагаються відтворити важливі, на їх думку, діалоги й полілоги, що дійсно мали

місце, через пряму мову персонажів. Проте, як не раз відзначали автобіографи на сторінках своїх спогадових творів, навіть у тому випадку, якщо розмова мала місце нещодавно, доволі важко відтворити її на папері, бо, як правило, запам'ятовується суть розмови, а не кожне вимовлене слово. «Читаючи зараз спогади різних авторів, я не раз дивуюся: і як оті автори так точно пам'ятають не лише імена своїх товаришів по нещастю, а й довгі розмови, які велися ще в 30-х роках (ну, взяти хоча б Лева Розгона), і навіть номери таборів чи щось подібне? Коли я намагаюся згадати все, що було зі мною, то виходить щось схоже на фотоплівку з засвіченими кадрами: одну сцену бачу так, наче це щойно було зі мною, в усіх деталях, а потім йде темний проміжок, і знову чіткий кадр» [14, с. 5], – писала Г. Гордасевич на початку своєї автобіографії. І в цьому випадку, як говорять самі автобіографи, їм на допомогу приходять широкі можливості фікціональної літератури з її правилами побудови художнього персонажного мовлення.

Органічним синтезом фактуальності і фікціональності позначений амбівалентний за своєю природою жанр автобіографічної повісті, який в загальних рисах можна визначити як автобіографічний твір середньої за обсягом прозової форми, що з високим ступенем белетризації і психологізму творчо реконструює певний етап авторського саможиттєпису.

На відміну від жанру автобіографії, що передбачає повну реконструкцію авторського життєвого шляху і авторської життєвої долі, українська автобіографічна повість (серед прикладів якої можна назвати «Без коріння» Н. Королевої, «Дитинство» Ю. Смолича, «Зачаровану Десну» О. Довженка, «Гусі-лебеді летять» і «Щедрий вечір» М. Стельмаха та ін.) лише частково відтворює перебіг життя автора, докладно зупиняючись на одному життєписному етапі. Так само як і в жанрі автобіографії, автобіографічна повість має наперед задані документальні сюжет, персонажну систему і хронотоп, а отже може йтися лише про відтворення тих подій, явищ, особистостей, які дійсно існували і мали пряме чи опосередковане відношення до авторського життя. Фактуальну основу автобіографічної повісті, так само як і решти автобіографічних жанрів, можна перевірити за різними документами. Як відзначають дослідники, зокрема Ф. Гаспаріні [5], Ж.-Ф. Міро [15] та ін., найлегше верифікації піддаються метричні дані – стать, вік, ім'я, місце народження, тобто ті дані, що зазвичай вносяться в паспорт; соціальний стан, професія і таке інше. Верифікованим може бути сюжетно-подієвий пласт оповіді. Найбільші труднощі з верифікацією наведених у творі даних ми маємо при описі внутрішньо-психологічних станів головного, другорядних та епізодичних персонажів, оскільки, як писала В. Нуркова, авторитетна дослідниця проблем функціонування автобіографічної пам'яті, «глибоко інтимна, смислова складова особистого минулого залишається поза кутом зору “зовнішньої” хроніки життя» [16, с. 89], при тому, що акцентуація уваги саме на цьому аспектові є однією з провідних рис автобіографічної повісті як жанру.

Специфікою автобіографічної повісті є те, що на документальну автобіографічну основу накладаються також характеристики, властиві фікційному за своєю суттю жанру повісті. Оповідь має бути середнього за обсягом розміру, докладно зосереджуватися на одній основній сюжетній лінії, мати одного головного й низку другорядних персонажів, які будуть складати нарративне тло. В автобіографічній повісті, так само як і в повісті, домінують стають «статичні складники: положення, душевні стани, пейзажі, описи, об'єднані часто за принципом нанизання» [17, с. 419]. Унаслідок цього провідною метою автобіографічного повістяря є не стільки нагромадження фактуальних даних у хронологічному чи ахронологічному порядку, скільки створення ефекту присутності читача в історії, що оповідається. Для досягнення цього ефекту використовується якнайширша палітра художніх засобів, завдяки яким автобіографічна картинка ніби оживає перед очима читачів. Багато уваги приділено якнайменшим деталям опису, які в референційній автобіографії зазвичай опускаються. Пейзажні описи стають важливим елементом

зображення внутрішніх станів, частішими є авторські роздуми та медитації. Автобіографічна повість охоплює невеликий часовий проміжок авторського життя, і завдяки застосуванню художніх засобів вона є тяглою в плані часу. Типовою для автобіографічної повісті є фікціоналізація автожиттєписного матеріалу, коли невігданий сюжет, хронотоп, система персонажів входять до правдоподібної, літературно оформленої, суто белетристичної оповіді, сконструйованої за законами фікційної художньої літератури, зважаючи на що, без знання епітексту, без акцентуації уваги на текстових маркерах автобіографічності, доволі важко ідентифікувати ці твори як художньо-документальні.

Зовсім інше завдання ставлять перед собою автори автофікційних романів, різновиду жанру роману, який постав у світовому письменстві в 70-х роках минулого століття.

І автобіографічна повість, і автофікційний роман є органічним синтезом правди й вимислу, вони використовують белетристичні техніки письма, проте різним є ступінь співвіднесення документальності та фікційності. Автобіографічна повість – це справжня історія з життя автора, описана у вигляді фікційного, вигаданого твору. Автофікційний роман, навпаки, вигадану історію, що нібито мала місце в житті автора, видає за справжню. Тим самим автобіографічна повість входить до системи художньо-документальної літератури, оскільки має реальну фактологічну основу, а автофікційний роман є частиною суто художньої літератури, оскільки вигадка в ньому значно переважає над документальним началом.

Автофікційний роман, або автофікція, відповідає більшості типологічних рис, властивих традиційним художнім автобіографіям, а саме: високохудожня оповідь від першої особи про історію власного життя, психологізація оповіді, ретроспективність та ін. Проте однією із провідних рис автофікційного роману стає необов'язкова тотожність трьох текстових інстанцій – автора, наратора й головного персонажа. Зазвичай наратор протиставляється авторові за низкою характеристик, нерідко має відмінне ім'я, однак у тексті можна простежити чимало спільних характеристик, за якими неважко ідентифікувати автора.

В автофікційних романах між автором і читачем на рівні передмови або в основному тексті відбувається укладання не автобіографічного, а романного договору (за термінологією Ф. Лежена, *le pacte romanesque*), характерного для белетристичної літератури, який підкреслює протиставленість автора, наратора та головного героя чи прямо вказує на вигаданість подальшої оповіді.

Через розмитість чітких меж між традиційними й вигаданими автобіографіями, за словами Ольги Мельничук, усе частіше «стає проблематичним розрізнення невігданих і вигаданих автобіографій, оскільки, як відзначають критики, по-перше, не завжди витримуються умови автобіографічного договору; по-друге, будь-яка автобіографія тяжіє до вигадки, бо кожна людина, за своєю суттю, є для себе міфом, а тому будь-яка автобіографія тяжіє до ідеї, яку людина створює сама про себе» [18, с. 81]. Дослідниця доходить висновку, що «можливо, критерій розмежування ховається в авторських інтенціях» [18, с. 81], оскільки, на її думку, «у традиційній автобіографії автор ставить собі за мету реконструювання свого минулого таким, яким воно було, і повернення минулому „я” його істинності. У вигданій автобіографії метою вже є не копіювання життя, а його можливе пояснення» [18, с. 81]. Загалом погоджуючись з цією тезою, додамо, що в більшості випадків ідеться все-таки про авторське моделювання власного життєпису, тобто в автофікційній автобіографії бажане видається за реальне, як це відбулося в автофікційному романі Ю. Андруховича «Московіада», що вийшов друком на початку 1990-х років.

Автоміфологізація на рівні інтимістики є типовою рисою для автофікційних романів кінця ХХ – початку ХХІ століть, зокрема для творів «Польові дослідження з українського сексу» О. Забужко, «Сьомга» С. Андрухович, «Цього ви не знайдете в Яндексі» і «Doc1» А. Чеха та ін. Автори докладно відтворюють власний внутрішній світ, свої думки, почуття й емоції. Характерним є звернення до белетристичного

опису повсякденних життєвих історій, учасниками або очевидцями яких могла бути лише невелика група людей, а отже, перевірити реальність зображеного доволі важко, бо щоденні, несуттєві історії зазвичай залишаються поза увагою автобіографів і мемуаристів, а за іншими, неособистісними, джерелами перевірити їх неможливо. Тобто ідеться здебільшого про художнє відтворення тих сфер людського буття, які зазвичай не піддаються верифікації.

Однією з основних ознак автофікційного роману, за Ф. Гаспаріні, є її літературність. Саме тому більшість героїв автофікційних романів існують у межах вигаданих сюжетних ліній та уявних часопросторів. Але водночас обов'язковим елементом автофікційних романів було створення ефекту правдоподібності оповіді, що досягався завдяки вміщенню маркерів ідентичності автора, наратора й головного героя; шляхом уведення до фікційного твору реального соціально-історичного та культурного тла описуваної доби, за часом співвідносно з реальним біографічним часом автора; докладного виписування топоніміки; художнього зображення типових реалій буття, що справді мали місце за життя автора; використання (хай інколи й дещо видозмінених, проте доволі впізнаваних) імен реально існуючих людей та ін. Особливістю автофікційного роману є те, що в ньому правдоподібні деталі можуть вільно співіснувати з відверто вигаданими моментами, як наприклад, пригоди головного героя «Московіади» Ю. Андруховича в московському підземеллі наприкінці повісті чи уявний поділ міста Рівне неіснуючою в дійсності стіною й акцентацією уваги на житті міста у двох кардинально протилежних площинах за зразком Берліна часів існування берлінської Стіни в романі «Рівне/Ровно» О. Ірванця.

Ще однією характерною рисою цього різновиду жанру роману стають літературні ігри з читачем і численні літературні містифікації. Так, у романі «Рівне/Ровно» авторська уява поділяє місто Рівне на дві частини – західну й східну, кожна з яких живе своїм відокремленим життям. Для запевнення читачів у правдивості своїх слів автор наводить нібито реальне документальне джерело – статтю з «Короткого довідника з економічної географії Соціалістичної Республіки України», виданого нібито 2002 року в київському видавництві «Політвидав» [19, с. 5]. Проте цього довідника в дійсності ніколи не існувало, так само, як і фактів, уміщених у довідниковій статті. Не існувало в цей час і «Політвидаву». Тим самим автофікційний роман стає різновидом художнього псеводокументального письма й сполучає не лише риси художності та документальності, а й відвертої вигадки з незначним відсотком правдивості.

Так само, як і автобіографічні повісті, автофікційні романи охоплюють незначний період авторського життя (від одного дня, наприклад, у «Московіади» Ю. Андруховича, до кількох місяців). Як результат – обмеженим є простір дії. У більшості випадків він охоплює приватний простір головного героя, що ідентифікується з автором, і частину його суспільного простору, у якому головний герой взаємодіє з соціумом. Культурно-історичний простір визначається через непрямі авторські вказівки та вміщені в тексті соціо- й лінгвокультури.

Таким чином, можна констатувати, що провідні жанри автобіографічного письма завжди поєднують у своїй структурі риси фактуальності та фікціональності. Різниця зазвичай полягає в ступені їх співвіднесення. У той час як класична референційна автобіографія робить акцент на достовірності описаних подій, які можна верифікувати за іншими документальними або художньо-документальними джерелами, виявляючи й певний відсоток олітературнення саможиттєписного матеріалу, автофікційні романи можуть звертатися до вільної, а часом і цілковито фікційної, трактовки певних фактів з біографії письменника, виписаних з великим відсотком художності. Автобіографічна повість, своєю чергою, виявляє більш органічний синтез рис фактуальності і фікційності в межах одного саможиттєписного твору. Дане дослідження не є вичерпним, відтак проаналізована проблематика може бути предметом подальших літературознавчих студій.

CORRELATION OF FACTUALITY AND FICTION IN GENRES OF THE AUTOBIOGRAPHICAL WRITING

*T. Y. Cherkashyna, PhD, Associate Professor
Luhansk Taras Shevchenko National University
1, Ploshya Hohola, Starobilsk, Luhansk Region, 92703, Ukraine
E-mail: tati1009@mail.ru*

The article is devoted to the theoretical study of the autobiography, autobiographical novel and autofictional novel as genres of the autobiographical writing. The author of the article establishes that autobiographical writing, as a component of the literary documentary works, is directed to the integration of factuality and fiction at all text levels. But different autobiographical genres have different degree of their correlation. A typical classic reference autobiography directs its attention to the criterion of the factuality. Truthfulness and realness are the basic characteristics of this genre, they are present at all its poetical levels. In the genre of autobiographical novel factual basis takes the shape of the literary work and has fictional traits. In the genre of an autofictional novel, there is an opposite tendency. Factuality becomes component of the fictional literary story.

Keywords: *autobiography, autobiographical novel, autofictional novel, factuality, fiction.*

СООТНОШЕНИЕ ФАКТУАЛЬНОГО И ФИКЦИОНАЛЬНОГО В ЖАНРАХ АВТОБИОГРАФИЧЕСКОГО ПИСЬМА

*Т. Ю. Черкашина, канд. филол. наук, доцент
Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко,
пл. Гоголя, 1, г. Старобельск, Луганская обл., 92703, Украина
E-mail: tati1009@mail.ru*

Статья посвящена теоретическому изучению автобиографии, автобиографической повести и автобиографического романа как жанров автобиографического письма. Акцентируется внимание на том, что автобиографическое письмо, как составляющее художественно-документальной литературы, ориентировано на органическое соотношение фактуального и фикционального начал на всех уровнях текстовой организации произведений. Однако разные жанры выявляют различную степень их соотношения. Классическая референционная автобиография прежде всего исходит из критерия фактуальности. Именно правдивость и реалистичность автобиографического повествования становятся исходной точкой жанра и проявляются на всех его поэтических уровнях. В жанре автобиографической повести фактуальная основа поддается значительной литературной обработке и подается в беллетризированной форме. В то же время в жанре автофикционного романа мы имеем противоположную ситуацию – в беллетристическое по своей сути повествование вводятся фактуальные вкрапления.

Ключевые слова: *референционная автобиография, автобиографическая повесть, автофикционный роман, фактуальность, фикциональность.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pascal R. Design and Truth in Autobiography / R. Pascal. – Cambridge : Harvard University Press, 1960. – 190 p.
2. Shumaker W. English Autobiography : Its Emergence, Materials and Form / W. Shumaker. – Berkeley : University of California Press, 1954. – 276 p.
3. Янская И. Пределы достоверности : очерки документальной литературы / И. Янская, В. Кардин. – М. : Сов. писатель, 1986. – 432 с.
4. Галич О. А. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи / О. А. Галич. – Луганськ : Знання, 2001. – 246 с.
5. Gasparini P. Est-il je? Roman autobiographique et autofiction / P. Gasparini. – Paris : Seuil, 2004. – 400 p.
6. Констанкевич І. Українська проза першої половини ХХ століття: автобіографічний дискурс / Ірина Констанкевич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 420 с.
7. Галич О. А. Документальна література та глобалізаційні процеси у світі / О. А. Галич. – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2013. – 264 с.
8. Галич О. А. Fiction і non fiction у літературі : проблеми теорії та історії / О. А. Галич. – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2013. – 368 с.
9. Фесенко В. Автобіографія: до проблеми жанрової ідентичності [Електронний ресурс] / В. Фесенко // Сучасні літературознавчі студії : наук. зб. – Вип. 7 : Модуси автобіографічного письма / ред. В. Фесенко. – К. : Видав. центр КНЛУ, 2010. – Режим доступу до статті : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/SIs/2010_7/fesenko.htm
10. Lejeune P. L'autobiographie en France / P. Lejeune. – Paris : Armand Colin, 1971. – 270 p.
11. Затонский Д. История одной судьбы / Д. Затонский. – К. : Издательский Дом Дмитрия Бурого, 2007. – 356 с.

12. Галич О. А. Українська письменницька мемуаристика: природа, еволюція, поетика / О. А. Галич. – К. : КДПІ ім. О. М. Горького, 1991. – 217 с.
13. Лихачев Д. С. Поэтика древнерусской литературы / Д. С. Лихачев // Избр. труды : [в 3 т.] – Ленинград : Наука, 1987. – Т. 1. – С. 490–629.
14. Гордасевич Г. Л. Соло для дівочого голосу / Г. Л. Гордасевич. – Львів : Добра справа, 2001. – 110 с.
15. Miraux J.-P. L'autobiographie: écriture de soi et sincérité / J.-P. Miraux. – Paris : Armand Colin, 2009. – 128 p.
16. Нуркова В. В. Доверчивая память / В. В. Нуркова // Когнитивные исследования. – М., 2008. – С. 87–102.
17. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова, О. Бойченка, І. Зварича та ін. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
18. Мельничук О. Повествование от первого лица / О. Мельничук. – М. : Изд-во Московского университета, 2002. – 210 с.
19. Ірванець О. Рівне / Ровно / О. Ірванець. – К. : Факт, 2006. – 156 с.

LIST OF REFERENCES

1. Pascal R. Design and Truth in Autobiography. Cambridge: Harvard University Press, 1960. 190 p.
2. Shumaker W. English Autobiography: Its Emergence, Materials and Form. Berkeley: University of California Press, 1954. 276 p.
3. Yanskaia I., Kardin V. Limit of the Authenticity: Essays of the Documentary Literature. M.: Sov. pisatel, 1986, 432 p.
4. Halych O. A. The Ukrainian Documentary Literature on the Boundary of Centuries: Specificity, Genesis, Perspectives. Luhansk: Znannia, 2001, 246 p.
5. Gasparini Ph. Is He I? Roman Autobiographical and Autofiction. Paris: Seuil, 2004. 400 p.
6. Konstankevych I. The Ukrainian Prose of the First Half of the Twenty Century: the Autobiographical Discourse. Lutsk: Vezha-Druk, 2014, 420 p.
7. Halych O. A. The Documentary Literature and Global Processes in the World. Luhansk: SPD Reznikov V. S., 2013, 264 p.
8. Halych O. A. Fiction and Non-Fiction in Literature: Problems of Theory and Practice. Luhansk: SPD Reznikov V. S., 2013, 368 p.
9. Fesenko V. Autobiography: to the Problem of the Genre Identity [Elektronnyi resurs] // Suchasni literaturoznavchi studii. Vyp. 7. K.: Vydavnychi tsestr KNLU, 2010. – Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/SIs/2010_7/fesenko.htm. – Accessed: 15.07.2015.
10. Lejeune Ph. Autobiography in France. Paris: Armand Colin, 1971. 270 p.
11. Zatonkii D. The History of One Fate. K., Izdatelskyi Dom Dmitrii Burago, 2007, 356 p.
12. Halych O. A. The Ukrainian Writer Memoirs Literature: Nature, Evolution, Poetics. K.: KDPI im. O. M. Gorkii, 1991, 217 p.
13. Likhachev D. S. Poetics of the Ancient Russian Literature // Likhachev D. S. Selected Works : in 3 vol. / Leningrad: Nauka, 1987. Vol. 1, pp. 490–629.
14. Hordasevych H. L. Solo to the Lady Voice. Lviv: Dobra справа, 2001, 110 p.
15. Miraux J.-Ph. Autobiography: Self-Writing and Sincerity. Paris: Armand Colin, 2009, 128 p.
16. Nurkova V. V. Trustful Memory // Kognitivnye issledovania. M., 2008, pp. 87–102.
17. Lexicon of General and Comparative Study of Literature / ed. by A. Volkov, O. Boichenko, I. Zvarych, and others. Chernivtsy: Zoloti Lytavry, 2001, 636 p.
18. Melnichuk O. Narration of the First Person. M., Izdatelstvo Moskovskogo Universiteta, 2002, 210 p.
19. Irvanets O. Rivne/Rovno. K.: Fakt, 2006, 156 p.

Надійшла до редакції 15 липня 2015 р.